

Προοπτικές της αγοράς της εργασίας και των επαγγελμάτων στην εποχή της οικονομικής κρίσης (Δεκ. 2013)

Θεόδωρος Κατσανέβας¹

Η δραματική αύξηση της ανεργίας σε επίπεδα της τάξης του 27-30% και άνω του 60% για τους νέους, έχει δημιουργήσει συνακόλουθα αδιέξοδα στην αγορά εργασίας. Η κατάρρευση κλάδων-ατμομηχανών της οικονομίας, όπως οι κατασκευές, τσιμεντοβιομηχανία, χαλυβουργία, ναυπηγεία, έχει πλήξει επαγγέλματα με υψηλή ζήτηση στο παρελθόν όπως αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί, τοπογράφοι, γραφίστες, διακοσμητές, ηλεκτρολόγοι, υδραυλικοί, αλουμινάδες, κτίστες, κλπ. Απόφοιτοι Πανεπιστημίων ιδιαίτερα από θεωρητικές σπουδές, ζητούν εναγωνίως απασχόληση ακόμα και ως πωλητές ή σερβιτόροι χωρίς αποτέλεσμα, γι' αυτό και δραπετεύουν μαζικά στο εξωτερικό.

Χαραμάδες απασχόλησης για λογιστές, πληροφορικούς, μηχανολόγους

Ο ευρύτερος κλάδος των οικονομικών επαγγελμάτων για στελέχη επιχειρήσεων, γραμματείς, υπάλληλους γραφείων κάθε κατηγορίας, παρουσιάζει σοβαρά προβλήματα απορροφητικότητας². Εξάιρεση αποτελούν οι ορκωτοί ελεγκτές, οι φοροτεχνικοί, οι λογιστές και κατά δεύτερο λόγο, οι έμπειροι πωλητές, ιδιαίτερα σε προϊόντα σύγχρονης τεχνολογίας, και τηλεπικοινωνιών. Πολύ αρνητική είναι η κατάσταση στον τραπεζικό και ασφαλιστικό κλάδο. Σχετικά καλύτερες ευκαιρίες έχουν οι απόφοιτοι οικονομικών επιστημών όταν συνδυάζουν γνώσεις πληροφορικής, διαδικτύου, καινοτομικών δραστηριοτήτων και σύγχρονων αγροτικών καλλιεργειών. Οι οικονομολόγοι ενέργειας, έχουν ορισμένες προοπτικές εργασίας. Στις ευρωπαϊκές και στις αραβικές χώρες του κόλπου, στρέφονται πολιτικοί μηχανικοί, αρχιτέκτονες, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, τεχνίτες κατασκευών, κλπ. Τα επαγγέλματα της πληροφορικής, των τηλεπικοινωνιών, του διαδικτύου, εμφανίζουν πολυδιάστατες ευκαιρίες εργασίας, λιγότερες από ότι στο παρελθόν, αλλά με θετικές μεσομακροπρόθεσμες προοπτικές.

Η κατάσταση για τους μηχανολόγους-μηχανικούς, εμφανίζεται σχετικά ικανοποιητική, όπως και για τους γεωλόγους, μηχανολόγους μεταλλείων και ορυκτών πόρων, τους χημικούς μηχανικούς, τεχνολόγους φυσικού αερίου, μηχανικούς ενέργειας. Τα «πράσινα επαγγέλματα», μηχανικοί και οικονομολόγοι περιβάλλοντος, δασολόγοι, κλπ., δεν παρουσιάζονται σοβαρές διέξοδοι όπως υποστηρίζεται. Ευκαιρίες εργασίας παρουσιάζονται για ξυλουργούς, επιπλοποιούς, ναυπηγοξυλουργούς, όπου όμως οι περισσότεροι νέοι αρνούνται να απασχοληθούν. Θέσεις προσωρινής απασχόλησης υφίστανται για το δύσκολο και επικίνδυνο επάγγελμα των διανομέων φαγητού και εμπορευμάτων, όπως και για τους παρκαδόρους. Η οικονομική κρίση και η μαζική έλευση μεταναστών, έχει πλήξει

¹ Καθηγητής του Πανεπιστημίου Πειραιώς

² Τα στοιχεία που παρουσιάζονται εδώ προέρχονται από την ετήσια κυλιόμενη έρευνα των προοπτικών της αγοράς εργασίας από την επιστημονική ομάδα του Πανεπιστημίου Πειραιώς υπό τον καθηγητή Θεόδωρο Κατσανέβα που διενεργείται με συγκεκριμένη επιστημονική μεθοδολογία. Βλ. «Επαγγέλματα του μέλλοντος και του παρελθόντος. Πατάκης, 2007», www.unipi.gr/katsanevas, www.careergatest.com, www.theodore-katsanevas.blogspot.com.

βοηθητικά επαγγέλματα όπως οι οικιακοί βοηθοί, οι καθαριστές, οι baby-sitters και κατά δεύτερο λόγο οι κομμωτές, ένα επάγγελμα με μεγάλο αριθμό απασχολούμενων.

Η ισχυρή προοπτική του τουρισμού

Ο τουρισμός, αποτελεί τον ισχυρότερο κλάδο της ελληνικής οικονομίας με το πλεονέκτημα ότι απορροφά μεγάλο αριθμό εργαζομένων, είναι δηλ. «έντασης εργασίας», αλλά και το μειονέκτημα ότι μεγάλο μέρος του αφορά εξαμηνιαία απασχόληση. Ευκαιρίες απασχόλησης υπάρχουν ειδικότερα για άτομα με γνώσεις και δεξιότητες δημοσίων σχέσεων. Στον επισιτισμό, θετική παραμένει η εικόνα για τους ζαχαροπλάστες, τους μάγειρες, τους παραγωγούς έτοιμου φαγητού.

Δραματική η κατάσταση για γιατρούς, και δικηγόρους

Χειροτερεύει δραματικά η κατάσταση για τους γιατρούς και τους οδοντίατρους. Οι περισσότερες ιατρικές ειδικότητες είναι απελπιστικά κορεσμένες, με μικρές εξαιρέσεις, τους ψυχίατρους, πλαστικούς χειρουργούς, ακτινοθεραπευτές. Πάντοτε βέβαια θα υπάρχουν θέσεις εργασίας για υψηλού επιπέδου γιατρούς όλων των ειδικοτήτων που έχουν τις ικανότητες και τη θέληση να ακολουθήσουν το απαιτητικό αυτό επάγγελμα. Πολλοί Έλληνες νέοι γιατροί αναζητούν σήμερα εργασία στο εξωτερικό, ιδιαίτερα στη Μεγάλη Βρετανία και Γερμανία. Απελπιστική είναι η κατάσταση για τους οδοντίατρους χωρίς οικογενειακή παράδοση στον κλάδο. Αντίθετα, σχετικά καλύτερη είναι η εικόνα για συμπληρωματικά επαγγέλματα της υγείας και πρόνοιας, όπως νοσηλευτές, βοηθοί ακτινολόγοι, τεχνικοί ιατρικών μηχανημάτων και εργαστηρίων, αισθητικοί, κοινωνικοί λειτουργοί, κλπ. Οι φυσιοθεραπευτές βρίσκουν δυσκολίες απασχόλησης εξ' αιτίας του ανταγωνισμού από μετανάστες από τη Ρωσία και τη Γεωργία. Οι ευκαιρίες εργασίας των ψυχολόγων, έχουν συρρικνωθεί σημαντικά, αν και με κατάλληλη μετεκπαίδευση, μπορούν να βρουν διεξόδους κυρίως στη διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού και στη συμβουλευτική εργασίας και σταδιοδρομίας. Αρνητική είναι η κατάσταση για τους διατροφολόγους και τους διαιτολόγους. Και πολύ πιο αρνητική για τους χημικούς, τους βιολόγους, τους φαρμακοποιούς, οι οποίοι όμως, έχουν κάποιες διεξόδους σε άλλους τομείς, όπως των ιατρικών εργαστηρίων και των ιατρικών επισκεπτών ή και ευρύτερα.

Δικηγόροι, καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι στο κόκκινο

Η αγορά εργασίας των δικηγόρων είναι δραματικά κορεσμένη και χειροτερεύει συνεχώς. Λίγο καλύτερη είναι η κατάσταση για εξειδικευμένους δικηγόρους στις νέες τεχνολογίες και στην οικονομία. Και πάντα θα υπάρχουν θέσεις εργασίας για ικανούς, επίμονους δικηγόρους με σύγχρονες γνώσεις, επικοινωνιακές δεξιότητες και οικογενειακή ή φιλική υποστήριξη. Για όλα τα επαγγέλματα των καλών τεχνών η κατάσταση χειροτερεύει περισσότερο. Πολλοί καλλιτέχνες απασχολούνται με ελάχιστη ή και μηδενική αμοιβή, ασκώντας και άλλες περιστασιακές ενασχολήσεις. Ιδιαίτερα αρνητική είναι η εικόνα για τους ηθοποιούς και λίγο καλύτερη για τους μουσικούς και τους χορευτές, σε περιστασιακές εργασίες. Οι δημοσιογράφοι έχουν πληγεί πιο πολύ από όλα τα επαγγέλματα. Εδώ, οι θέσεις εργασίας εξαφανίζονται μαζικά και πολλά νέα παιδιά υποαπασχολούνται με ανύπαρκτες ή γλισχρες αμοιβές και απαράδεκτες συνθήκες εργασίας. Η κρίση έχει πλήξει επίσης και τον κλάδο της διαφήμισης.

Αδιέξοδα στην εκπαίδευση με μικρές αχτίδες αισιοδοξίας

Στη εκπαίδευση, η γενικότερη εικόνα είναι επίσης πολύ αρνητική. Η υψηλή υπογεννητικότητα του ελληνικού πληθυσμού (η Ελληνίδα μητέρα γεννά ένα άτομο

κατά μέσο όρο), η πληθώρα των αποφοίτων νηπιαγωγών, δασκάλων, εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας, σε συνδυασμό με τη απότομη συρρίκνωση της δημόσιας εκπαίδευσης δεν επιτρέπει ελπίδες απορρόφησης στον ευρύτερο κλάδο. Αυτό αφορά και την μέχρι πρόσφατα θετική κατάσταση στους δασκάλους. Οι μαθηματικοί και οι φυσικοί, βρίσκουν διεξόδους σε ιδιαίτερα μαθήματα, στην πληροφορική, στην έρευνα, στη διοίκηση επιχειρήσεων. Οι γυμναστές και άτομα με καλή φυσική κατάσταση, μπορούν να αναζητήσουν εργασία σε ιδιωτικές υπηρεσίες ασφαλείας και φύλαξης όπου εμφανίζεται αυξημένη ζήτηση, λόγω της κατακόρυφης αύξησης της εγκληματικότητας. Οι απόφοιτοι θεωρητικών σπουδών (φιλοσοφία, φιλολογία, θεολογία, ιστορία, αρχαιολογία, λαογραφία, γεωγραφία, εθνολογία, ανθρωπολογία, κλπ), έχουν ανύπαρκτες προοπτικές, αλλά μπορούν πιο εύκολα απ' ότι οι ομόλογοί τους σε στενές, τεχνοκρατικές και κορεσμένες ειδικότητες (γιατροί, οδοντίατροι, μηχανολόγοι, κλπ.), να μεταστραφούν, με κατάλληλη μετεκπαίδευση, σε άλλα επαγγέλματα όπως αυτά των δημοσίων σχέσεων, του τουρισμού, της διοίκησης επιχειρήσεων, ακόμα και της πληροφορικής. Σε μεγαλύτερο βαθμό, αυτό ισχύει για τους απόφοιτους πολιτικών επιστημών και κοινωνιολογίας, εφ' όσον μετεκπαιδευτούν στην οικονομία και τις τεχνολογίες.

Επιστροφή στη γη και στη θάλασσα

Οι εμποροπλοίαρχοι, οι μηχανικοί και τα στελέχη του εμπορικού ναυτικού, είναι από τα λίγα επαγγέλματα που εμφανίζουν σχεδόν βέβαιη απορροφητικότητα σήμερα. Οι μεταφορές και τα logistics παρουσιάζουν σχετικά ικανοποιητική εικόνα και ειδικότερα όσον αφορά τους επαγγελματίες οδηγούς, χειριστές βαρέων οχημάτων και κλάρκ, κλπ. Πτωτική είναι η απορροφητικότητα των πιλότων και των ιπτάμενων φροντιστών. Η γεωργία έχει ανοικτούς ορίζοντες για γεωπόνους, τεχνολόγους, γεωργίας και ιχθυοκαλλιέργειών, για όσους ασχοληθούν σοβαρά με σύγχρονες και εναλλακτικές καλλιέργειες, με την κτηνοτροφία, την παραγωγή οικολογικών και ανταγωνιστικών διεθνώς αγροτικών προϊόντων και τροφίμων. Η επιστροφή στη γη και στη θάλασσα, η αποαστικοποίηση του πληθυσμού στη σημερινή εποχή που έχουν σμικρυνθεί οι αποστάσεις, προβάλλουν ως η περισσότερο πληθωρική εργασιακή διεξοδος σήμερα.

Το μέλλον ανήκει σε αυτούς που το προετοιμάζουν

Στη σύγχρονη εποχή των ραγδαίων αλλαγών, ένας εργαζόμενος είναι πολύ πιθανό να αλλάξει πολλά επαγγέλματα στη διάρκεια της σταδιοδρομίας του. Σήμερα υπάρχουν πολλά και διαφορετικά επαγγέλματα που ταιριάζουν στον καθένα. Αν για κάποιους λόγους δεν είναι δυνατό να ακολουθήσει ένα επάγγελμα που του αρέσει περισσότερο, μπορεί να διαλέξει ένα άλλο, αποφεύγοντας οπωσδήποτε εκείνα που δεν του ταιριάζουν. Γι' αυτό, πρέπει να είναι ανοικτός σε διάφορα επαγγέλματα συνυπολογίζοντας τη βαρύτητα ειδικών παραγόντων όπως : α) ενδιαφέροντα, ατομικές επιδόσεις και θέληση, β) οικογενειακή και οικονομική κατάσταση, γ) προοπτικές των επαγγελμάτων³. Όσο υψηλότερες είναι οι επιδόσεις και η θέλησή του, τόσο μεγαλύτερο μπορεί να είναι το «ρίσκο» της επιλογής επαγγελμάτων με αρνητικές προοπτικές στην αγορά εργασίας, ή για όσα δε συνυπολογίζει σε οικογενειακή υποστήριξη. Σε όλα τα επαγγέλματα μέσης και υψηλής εργασιακής ιεραρχίας, απαραίτητη είναι η γνώση των ηλεκτρονικών υπολογιστών, της αγγλικής γλώσσας, καθώς και η διαρκής ανανέωση των γενικών και ειδικών γνώσεων και εμπειριών. Και βέβαια, ολοκληρωμένος άνθρωπος και επαγγελματίας, είναι εκείνος

³ Βλ. Ο χρυσός κανόνας για τις επιλογές επαγγελμάτων. Σύγχρονος επαγγελματικός προσανατολισμός. Πατάκης 2009

που έχει πνευματικές ανησυχίες και ευαισθησίες, εμμένει σε αξίες και αρχές, αναζητά τη γνώση, ενεργεί με εντιμότητα και αποτελεσματικότητα για το δικό του αλλά και για το γενικότερο καλό.

Οι νέοι μας σήμερα, πρέπει να εξετάσουν σοβαρά την επιστροφή τους στην περιφέρεια. να μάθουν να παίρνουν πρωτοβουλίες, να αναζητούν την καινοτομία και τη διαφορετικότητα, να μη φοβούνται τη σκληρή δουλειά, να ψάχνουν, να ψάχνονται και να μαθαίνουν σε όλη τη διάρκεια του επαγγελματικού τους ταξιδιού. Να δεχτούν ότι η εποχή των διεξόδων στο δημόσιο έχει τελειώσει, να χτίσουν ένα καλύτερο μέλλον για τον εαυτό τους και τη χώρα. Να έχουν υπομονή και επιμονή, να αρχίζουν από τα χαμηλά για να φτάσουν στα ψηλά. Να συνταιριάζουν τις προσωπικές τους κλίσεις, δεξιότητες και ταλέντα με επαγγέλματα του μέλλοντος, προσφεύγοντας σε έγκυρες συμβουλές επαγγελματικού προσανατολισμού, στοχεύοντας θετικά στο αύριο. Γιατί το μέλλον ανήκει σε αυτούς που το προετοιμάζουν και μάχονται γι' αυτό.

Επιλογή επαγγελμάτων με θετικές προοπτικές⁴

Πληροφορικός, Πληροφορικός-Οικονομολόγος,
Πληροφορικός-Μηχανικός, Πληροφορικός-Τηλεπικοινωνιών, Πληροφορικός
διαδικτύου, Τηλεπληροφορικός, Πληροφορικός ψηφιακής εικόνας,
Οικονομολόγος, Οικονομολόγος διοίκησης ή πωλήσεων, Φοροτεχνικός, Στέλεχος
τουριστικών επιχειρήσεων, Στέλεχος δημοσίων σχέσεων, Πωλητής, Ξεναγός,
Εμποροπλοίαρχος, Μηχανικός εμπορικού ναυτικού,
Μηχανολόγος-Μηχανικός, Γεωλόγος, Μεταλλειολόγος Τεχνολόγος τροφίμων,
Ελεγκτής ποιότητας, Τεχνολόγος μουσικών οργάνων, Μηχανικός ενέργειας,
Τεχνικός φυσικού αερίου, Τεχνολόγος-Ακτινολόγος, Τεχνολόγος ιατρικών
μηχανημάτων, Δάσκαλος, Κοινωνικός Λειτουργός, Ειδικός για ΑΜΕΑ,
Νοσηλεύτης, Βοηθός νοσοκόμος, Αισθητικός, Λογοθεραπευτής,
Φυσιοθεραπευτής, Ιατρικός επισκέπτης, Γεωπόνος, Τεχνολόγος- Ζωοτεχνικός,
Κτηνίατρος, Ιχθυολόγος, Ποτοποιός, Οινολόγος, Μάγειρας, Ζαχαροπλάστης,
Κομμωτής, Επιπλοποιός, Ξυλουργός, Καραβομαραγκός, Ηλεκτρολόγος,
Ηλεκτροτεχνίτης, Ψυκτικός, Αλουμινάς, Υδραυλικός, Σοβατζής, Πλακάς,
Μαρμαράς, Ιδιωτικός αστυνομικός ασφαλείας, Κηπουρός, Επαγγελματίας οδηγός,
Χειριστής βαρέων οχημάτων και κλάρκ, Παρκαδόρος, Διανομέας εμπορευμάτων
και έτοιμου φαγητού, Φορτοεκφορτωτής, Καθαριστής, Οικιακός βοηθός.

Επιλογή επαγγελμάτων με αρνητικές προοπτικές

Πολιτικός Μηχανικός, Αρχιτέκτονας-Μηχανικός,
Γιατρός, Οδοντίατρος, Φαρμακοποιός, Βιολόγος, Χημικός, Γενετιστής,
Χρηματιστής, Ασφαλιστής, Τραπεζικός υπάλληλος, Πιλότος, Ιπτάμενος
φροντιστής, Διαιτολόγος, Αστρονόμος, Σεισμολόγος,
Τεχνολόγος, Κλωστοϋφαντουργός, Αεροναυπηγός,
Δικηγόρος, Δημοσιογράφος, Ψυχολόγος, Πολιτικός Επιστήμονας,
Κοινωνιολόγος, Δάσκαλος, Εκπαιδευτικός, Φιλολόγος, Θεολόγος, Ιστορικός,

⁴ Οι προοπτικές αφορούν μεσομακροπρόθεσμες προβλέψεις για τα επόμενα 5-10 χρόνια. Με μπλε χρώμα σηματοδοτούνται τα επαγγέλματα που η πορεία τους εμφανίζει μερική βελτίωση κατά την τρέχουσα περίοδο σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν και με κόκκινο τα επαγγέλματα για τα οποία η κατάσταση χειροτερεύει.

Αρχαιολόγος, Γεωγράφος, Λαογράφος, Ανθρωπολόγος, Διεθνολόγος,
Μαθηματικός, Φυσικός, Γυμναστής, Νηπιαγωγός, Ηθοποιός, Μουσικός,
Σκηνοθέτης, Χορευτής, Θεατρολόγος, Γραφίστας, Διακοσμητής, Ενδυματολόγος,
Εικονολήπτης, Ηχολήπτης, Παραγωγός ραδιοφώνου, Μακιγιέρ.